

Миљана Радојичић

*Институт за филозофију и друштвену теорију,
Универзитет у Београду*

ПРАВДА И МОЋ: ПОУКЕ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ ТРИБУНАЛА ЗА БИВШУ ЈУГОСЛАВИЈУ*

„За нас су жртве најважније...

Жртве југословенских ратова желе правну одмазду.“¹

Ричард Голдстон, главни тужилац МКТБЈ-а

Сажетак

Предмет текста је заоставштина Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију сагледана у светлу чињенице да ова правосудна институција ускоро окончава свој више пута продужавани мандат. Ауторка се у раду осврће на више аспеката њеног вишедеценијског пословања који јасно осведочавају преваленцију политичких над правним и моралним мотивима њених оснивача и финансијера. Реч је, најпре, о казненој политици Трибунала о којој ауторка говори „тврдим“ и неумољивим језиком бројки. Она се потом осврће на практично-политичке реперкусије речене политике МКТБЈ-а, доводећи их у везу са текућим геополитичким редизајнирањем простора постјугословенског Западног Балкана. У наредном делу рада тематизован је проблем међунационалног помирења којем је, декларативно узев, Трибунал требало да допринесе. Закључак ауторке је да је својом досадашњом интервенцијом у међунационалне односе на просторима некадашње заједничке државе МКТБЈ створио више претпоставки за обнављање сукоба у ближој или даљој будућности, него за стабилан и трајан мир у једном разореном и крвљу пренатопљеном региону.

Кључне речи: Међународни кривични трибунал за бившу Југославију, ратни злочини, моћ, правда, геополитика Западног Балкана

* Текст је резултат рада на пројекту Института за филозофију и друштвену теорију св. бр. 43007, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

1) Наведено према: Diana Johnstone, *Fool's Crusade*, Pluto Press, London, 2002, стр. 96.

Да су двоструки критеријуми, како се колоквијално именује изостанак доследности и конзистентности у практиковању начелно прихваћених „правила игре“ једно од кардиналних обележја сада већ вишедеценијског деловања Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију (у даљем тексту: МКТБЈ) широко је распрострањено становиште, како у лаичким, тако и у стручним круговима посматрача и валоризатора његове правосудне праксе.² Утолико ни једна од скоријих његових одлука да, упркос чињеници да је у случајевима несрпских оптуженика све време свога постојања толерисао не само претње, застрашивање и корумпирање сведока Тужилаштва, већ и њихове бруталне и масовне ликвидације (случај „Харадинај“³), Влади Србије упуту налог да због „непоштовања суда и утицања на сведоке“, односно „ометања спровођења правде“ у поступку против лидера ванпарламентарне Српске радикалне странке, „до 31. марта ухапси и у Схевенинген спроведе троје чланова Странке“⁴, није изненадила чак ни површне познаваоце његовог рада. Јер, све оно што се у поступању Трибунала према несрпским оптуженицима током две деценије успостављало као стандард (несразмерно мале казне за иста инкриминисана дела, смањивање и њих као таквих или, чак, ослобађајуће пресуде у другостепеним поступцима, покровитељски став спрам њиховог третмана сведока оптужби...), у његовом ставу према оптуженима српске националности имало је карактер инцидента, усамљених и изолованих случајева⁵ насталих у немуштом покушају да се њима закамуфлира очигледна антисрпска оријентација Трибунала

2) У *Годишњаку* Трибунала (*Yearbook*) за 1994. годину, обзнанивано је, пак, следеће: „Једина цивилизована алтернатива жељи за осветом јесте привођење правди: вођење *правичног* суђења пред уистину *независним* и *непристрасним* трибуналом и кажњавање оних чија се кривица утврди.“ Наведено према: Mirjana Skočo, Vilijam Vudžer, „Ratni zločini“, u zborniku: *Degradirana moć: mediji i kosovska kriza*, (priredili: Filip Hemond, Edvard Herman), Plato, Beograd, 2001, стр. 51–68.

3) Поводом тог случаја (више од 40 сведока Тужилаштва ликвидирано пре или након подизања оптужнице!), портпаролка МКТБЈ-а је поручивала да је „Трибунал поносан на свој систем за заштиту и подршку сведоцима, од којег национални правосудни системи у бившој Југославији уче и имају користи.“ *Сф. Доротеа Чарнић*, „Шта је истина о судбини сведока против Харадинаја?“, *Политика*, 31.08.2011.

4) У Статуту МКТБЈ-а, иначе, не постоје одредбе које се тичу непоштовања суда. Ово кривично дело су као такво дефинисали судије Трибунала и накнадно га уврстиле у Правилник о поступку и доказима. За њега су предвиђене вишегодишње затворске казне, а 70 процената лица којима су у Трибуналу по том основу већ изречене су етнички Срби.

5) Најеклатантнији међу њима је случај српског генерала Момчила Перишића, којег је у другостепеном поступку Жалбено веће Трибунала, само неколико седмица по изрицању ослобађајућих пресуда хрватским генералима Готовини и Маркачу, оптуженим за злочине почињене против Срба током војне акције „Олуја“ августа 1995, такође ослободило и то по свим тачкама оптужнице. Првостепеном пресудом Трибунал је Перишића био осудио на 27 година затвора.

која је кардинално сенчила све фазе његовог двоиподеценијског постојања, а у неким предметима („Готовина-Маркач“, „Харадинај-Баљај-Брахимај“, „Орић“) посебно иритирала и елементарни људски осећај за правду. Стога је, иако не и неочекиван, овај ско-рашњи акт МКТБЈ-а на чијем извршењу он инсистира више месе-ци уназад добар повод да се још једном осврнемо на тај *mainstream* његовог дуготрајног пословања, имајући у виду и чињеницу да ће за неколико седмица ова међународно-правосудна институција окончати свој, више пута продужавани мандат.⁶

1. КАЗНЕНА ПОЛИТИКА ТРИБУНАЛА У БРОЈКАМА

На самом почетку овог кратког подсећања ваљало би нагласити да је мало аспеката рада Хашког трибунала у којима његова речена генерална усмереност није јасно потврђивана; на овом месту летимично ћемо се осврнути само на један од њих – већ помену-ту казнену политику Трибунала, те њене изразите ванправне, односно практично-политичке реперкусије. И, премда статистика у овој ствари, као ни иначе, не би морала бити од пресудног значаја, број-чани показатељи досадашњих учинака те његове политике су више него индикативни. Тако је од 89 лица осуђених у његовим судни-цама⁷ на укупно 1380 година затвора, 67 Срба (више од две трећине) са укупно 1125 година пресуђеног им затвора; четрнаесторица њих су Хрвати (183 г.з.), петорица Бошњаци (41 г.з.), двојица Алба-нци (19 г.з.) и један Македонац, осуђен на 12-огодишњу затворску казну. Просечна казна која је изрицана Србима пред МКТБЈ-ом је дакле, износила више од 15 година, Хрватима нешто изнад 9, Бо-шњацима 4,6 година, Албанцима око 3, и Македонцима 6 година. У жалбеним поступцима пред МКТБЈ-ом свим Србима су по правилу (случај Веселина Шљиванчанина је изузетак који га као таквог по-

6) По окончању рада Трибунала његова овлашћења и надлежности преузеће тзв. Механизам за међународне кривичне судове који је 22. децембра 2010. године установио Савет безбедности УН.

7) Поређења ради, по окончању Другог светског рата, највећег и најкрвавијег сукоба у дотадашњој људској историји, пред судом у Нирнбергу нашли су се само двадесет двојица оптужених; 19 њих су и осуђени, тројица ослобођени, а сви процеси су окончани за мање од годину дана. О томе више у: Peter Sob, "The Dynamics of International Criminal Tribunals", *Nordic Journal of International Law*, No. 2/1988, стр. 139–163. Пред Хашким трибуналом, пак, само суђење Слободану Милошевићу трајало је безмало пет година. Током њега је прегледано више од 5 000 докумената, саслушано 295 сведока, а стенограм са унакрсног испитивања само једног од њих, Стјепана Месића, запремио је 117 страница. Случај оптуженог Војислава Шешеља је, ипак, по много чему, а у првом реду по дужини притвора у којем је у Схевенингену провео равно 12 година, *non plus ultra* МКТБЈ-а и као такав ће, засигурно, ући у све будуће уџбенике међународног кривичног права.

тврђује) казне повећавање, а Бошњацима и Хрватима смањивање, или су чак бивали ослобађани. На доживотне казне пред МКТБЈ-ом су осуђивани само Срби и то укупно 4 њих. Пре изрицања правоснажне пресуде, у ћелијама Трибунала, углавном услед неадекватног медицинског третмана, умрло је 13 српских оптуженика, 2 Хрвата и 1 Бошњак. Кривице су ослобођени само 2 Србина (око 3 посто оптужених), 4 Хрвата (22 процента оптужених), 4 Албанца (67 посто оптужених), 3 Бошњака (33 процента оптужених) и 1 Македонац (50 процената оптужених); оптужених несрба, дакле, ослобођено је шест пута више него припадника српског народа против којих је МКТБЈ покренуо кривичне поступке.⁸

Овим речитим бројкама, тј. констернирајућим односима величина које изражавају⁹ из хашких судница је у протеклих четврт века међународној и регионалној јавности одашиљан закључак да су злочини почињени од стране припадника српског народа и злочинци из његових редова не само бројнији од злочина и злочинаца осталих етничких актера задњих западнобалканских ратова, што они по свему судећи у извесној мери јесу били, већ да је та мера *толико* велика да ни о каквој симетрији, односно упоредивости испољеног злочинства њих (Срба) и свих других, чак ни збирно узетих, не може бити речи. Висина за исто им одређених казни, тврдило се, верно одражава то фактичко стање на ратним теренима некадашње Југославије, од стране МКТБЈ-а само објективно утврђено. Није, другим речима, хашко „огледало“ криво што је на њима испољено српско „лице“ у толикој мери „ружно“. А ту његову јединствену ружноћу требало је да потврди и чињеница да суочење са хашком правдом није приређено ниједном највисочије позиционираном несрпском актеру ратова за југословенско територијално наслеђе (Фрањи Туђману, Алији Изетбеговићу,...), иако је дуго пре њиховог биолошког скончања Трибунал обелоданио да су покренуте истражне радње које су требало да доведу до подизања оптужница. Пролонгирањем прикупљања доказа којима су исте требало да буде поткрепљене, већ формирану представу о уникатности српског злочинства у минулим западнобалканским ратовима, злочинства ситуираног међу саме политичке врхове државе Србије и Републике Српске, требало је одржавати све до окончања рада Трибунала.

8) Подаци се односе на период до почетка 2013. године. *Cf.* „Hag osudio Srbe na 1125 godina zatvora“, Internet, <http://www.nspm.rs/hronika/hag-osudio-srbe-na-1125-godina-zatvora.html>, 11/08/2015.

9) Ти односи ће по изрицању правоснажних пресуда у предметима против преостале тројице високо ранжираних оптуженика српске националности (Р. Караџић, Р. Младић и Ј. Станишић) бити, засигурно, још фрапантнији.

Са истим циљем МКТБЈ је, по први пут након нирибершких процеса, употребио квалификатив највеће могуће кривично-правне и моралне тежине („геноцид“) који је приписао злочину који су припадници војске Републике Српске починили над делом мушке популације једног, данас већ светски познатог градића у источној Босни. Упркос мноштву контраинтуитивних чињеница, голомој оповргавајућој евиденцији, коначно, здравом разуму у приступу овој ствари, МКТБЈ је донео једну „погрешну и ексцентричну одлуку“ (*W. Schabas*),¹⁰ правна квалификација из реченог, предмета против генерала војске Републике Српске Радислава Крстића, по принципу „пресуђене чињенице“ преузета је и у низу других предмета пред МКТБЈ-ом који су се тицали догађаја у и око Сребренице јула 1995. године, а њу је преузео и Међународни суд правде у случају „Босна и Херцеговина против Савезне Републике Југославије.“¹¹ Ту тактику 1) смишљеног пропуштања да се припише одговорност за геноцид у случајевима када постоји мноштво доказа да је почињен и 2) приписивања „геноцида“ недовољно јасним случајевима без разматрања доступне и убедљиве оповргавајуће евиденције и аргументације, Александар Јокић именује „геноцидализмом“. Први разлог за прибегавање истој овај аутор налази у ономе што назива ‘становиштем идеолошке ароганције’; други „има у виду потребу да текућа редистрибуција светске моћи буде објашњена и оправдана. Оно прво може бити у функцији овог другог. Жеља да се оправдају аспирације на хегемонију и да се објасне партикуларне пројекције путева моћи могу снажно водити идеолошкој ароганцији која је ту да олакша посао.“¹² Тако се стварањем атмосфере самоевидентности у овој ствари фокус померио са тешког задатка оправдања и објашњења једне скандализујуће судијске одлуке „ка једном много лакшем: задатку нападања и исмевања сумњала.“¹³

10) William A. Schabas, “Was Genocide Committed in Bosnia and Herzegovina? First Judgments of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia”, *Fordham Journal of International Law*, No. 1/2001, стр. 46. Упоредити и: Edvard S. Herman, David Peterson, *The Politics of Genocide*, Monthly Review Press, New York, 2010.

11) Кључни Трибуналов сведок за подршку тврдњи да су вође босанских Срба наредиле погубљење у Сребреници био је босански Хрват Дражен Ердемовић, према сопственом признању плаћени борац на све три стране у рату у Босни и Херцеговини. Иако од стране психијатријских експерата препознат као особа с тешким посттрауматским сметњама и као такав проглашен неспособним за давање исказа и саслушање, Ердемовић се пред Трибуналом појавио у својству крунског сведока у предмету против Генерала Крстића, а потом, по одслужењу затворске казне, и у свим другим процесима везаним за догађаје у источној Босни јула 1995. године. Више о томе у: Žerminal Čivikov, *Srebrenica. Krunski сведок*, Albatros Plus, Beograd, 2009. и Мирјана Радојичић, „Међународни кривични трибунал за бившу Југославију – између кажњивости и исплативости ратног злочина“, *Политичка ревија*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 4/2011. стр. 407–433.

12) Aleksandar Jokic, “Genocidalism”, *The Journal of Ethics*, No. 3/2004, стр. 294.

13) Исто, стр. 294. А параграф 573. пресуде генералу Крстићу убедљиво илуструје начин на

Тиме је у постратном периоду истрајно демонстрираном уверењу једне од страна у задњим западно-балканским ратовима да се оно са чиме се у рат није ушло (праведност, односно морална неупитност ратних циљева), нити се из њега изнело (јасна, тј. недвосмислена ратна победа и на њој утемељено жељено уређење новонастале државе) може прибавити статусом народа жртве геноцида уколико га вештим постратним менаџментом својих страдања испослужете, МКТБЈ обезбедио снажну међународно-кривично-правну потпору. Реченом злочину је на тај начин, уз већ иманентне – психолошку и социјалну димензију, Трибунал својом бизарном пресудом покушао да прибави још једну – *политичку*, димензија политичког инструмента, политичке батине којом би његова жртва покушала да издејствује оно што није успела извојевати на бојном пољу – повиновање донедавног ратног противника и претендента на исти животни простор сопственој визији његовог, према очекивањима скорог, државно-правног редизајна. Другим речима, да незаслужено стечени морални капитал који јој је статус народа жртве „злочина над злочинима“ обезбедио конвертује у политички – један нови, садашњег српског ентитета лишени државно-правни лик постјугословенске Босне и Херцеговине.¹⁴

Таквим („непристрасним“) својим двоиподеценијским настојањем на криминализацији српске улоге у ратовима у којима је скончавала друга Југославија, Трибунал се истрајно самопро-

који је Претресно веће МКТБЈ-а у овом свом, „капиталном“ случају, доносило закључке, односно количину доказа којима су исти морали бити поткрепљени: „Претресно веће није у могућности да утврди тачан датум када је била донета одлука да се војно способни мушкарци побију. Услед тога, оно *не може* да тврди да су убиства која су се догодила у Поточарима 12. и 13. јула 1995. године била саставни део плана да се убију сви мушкарци војничког узраста. Упркос томе Претресно веће је *убеђено* да су масовна стрељања и друга убиства почињена од 12. јула па надаље, била саставни део таквог плана.“ Cf. “Prosecutor v. Radislav Krstic: Judgement”, Internet, <http://www.icty.org/x/cases/krstic/tjug/en/krs-tj010802e.pdf>, 08/11/2015, курзив М. Р.

- 14) „Геноцид има своје политичко име и презиме, а то је ‘Република Српска’. У том имену и презимену је садржана сва суштина, циљеви и узроци агресије и рата у Босни и Херцеговини. Ту су садржани и граница, и политички мотиви геноцида... И, шта ћемо сад?... Кључ је у озбиљној реформи Дејтонског споразума и Устава. Докле год се српска политичка елита не приволи на признавање одговорности за рат и на промјену ентитетског уређења Босне и Херцеговине, РС ће остати као реметилачки фактор, фактор нестабилности цијеле регије, али и као легитимни идијни циљ“, децидан је Срђан Шушњица, сарадник *Хелсиншког одбора за људска права у Србији* који је, уз *Фонд за хуманитарно право*, у протеклих две и по деценије деловао као регионална испостава МКТБЈ-а, у првом реду његовог Тужилаштва. И Миливој Бешлин, Шушњићин саборац из исте „невладине организације“ се на трагу сличних идијних реторски пита: „Шта је дејтонска Босна и Херцеговина него накнадно легитимисање политике геноцида од стране међународне заједнице?“. Упоредити: Srđan Šušnjica, „Ime i prezime bh. genocida je Republika Srpska“, Internet, <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/ime-i-prezime-bh-genocida-je-republika-srpska>, 20/08/2017. и Milivoj Bešlin, „Kako se od ratnih zločinaca prave heroji?“, Internet, <https://www.slobodnaevropa.org/a/most-kako-se-od-ratnih-zlocinaca-prave-heroji/27311741.html>, 20/08/2017.

филисао као кључни ванрегионални актер борбе за интерпретацију *ex*-југословенског случаја¹⁵ која се временом испостављала не мање жестоком од оне претходеће јој – оружане борбе, и као таква задобијала статус њеног наставка другим, неоружаним средствима. А њима је требало постићи оно што је остало нереализовано оружаном – потпуни морални пораз једне, *српске* стране у ратовима за *ex*-југословенско територијално наслеђе, које је тим поразом за речену страну требало учинити што је могуће мањим. Јер, упоредо са деловањем МКТБЈ-а, довршавана је једна нова, нестанком СФРЈ иницирана геополитичка „архитектура“ Западног Балкана (распад државне заједнице Србије и Црне Горе, сецесија Космета, покушаји унитаризације постратне БиХ...), коју је требало снажно подупрети и таквом хашком интерпретацијом скорије регионалне прошлости и места и улоге српског народа и његових политичких и војних елита у њој. Прецизније речено, њоме у локалној и глобалној јавности морално легитимизовати и политички нормализовати углавном на штету српских државно-територијалних интереса настајуће обресе речене „архитектуре“.¹⁶ Наиме, један на такав, „хашки“ начин реченим јавностима представљен народ, тешко да је и у регионалним и у ванрегионалним оквирима могао бити перципиран другачије него као једва достојан било какве, односно било колике државе; другим речима, као народ који би се морао осећати задовољним што је, суочен са заслуженом међународно-кривично-правном и међународно-политичком одмаздом због свог регионалног злочинења у последњој деценији минулог века, успео да очува и један њен, макар и драстично редуковани део. Тако се МКТБЈ од свог оснивања па наовамо успостављао као драгоцени постратни савезник свих несрпских претендента на *ex*-југословенску територијалну заоставштину, односно њихо-

15) „Све је јасније да ће хашки процеси дати сасвим нови кључ за читање историје Балкана XX века“, сигурна је председница ХОЈП-а Соња Бисерко. Истог је становишта и челница сестринског му *Фонда за хуманитарно право* Наташа Кандић: „Нажалост, то наше суочавање с недавном прошлошћу мораће да се заснива на чињеницама које износи Хашки трибунал.“ Упоредити: Sonja Biserko, „Reciklaža istorije“, *Helsinkička povelja*, br. 53/2002, стр. 3. и Nataša Kandić, „Human Rights in Time of War“, Internet, <http://www.spektrtruth.org/defend/profiles/profile-22.asp>, 10/06/2017.

16) Нека друга и другачија, објективнија и поузданија интерпретација турбулентног западно-балканског краја двадесетог stoleћа ће, вероватно се претпоставља, једног дана у потпуности девалвирати и маргинализовати ову „хашку“, али ће се, рачуна се, то десити довољно касно да се у међувремену стабилизује и осигура на „хашкој“ формираној државно-територијалној слици овог дела Европе. Евентуални губитак кредибилитета Трибунала који би због тога могао да уследи није нешто због чега би се узмакло у овој ствари јер је реч о правосудној институцији која за четврт века постојања кредибилитет, заправо, није ни стекла, па га стога не може ни изгубити, што су искренији међу његовим актерима били спремни и да, с времена на време, имплицитно признају. Упоредити, рецимо, Džefri Najs, „Bilo je političkih pritisaka na rad Haškog suda“, *Blic*, 03.04.2011.

вих визија коначне геополитичке реконфигурације простора бивше заједничке државе, у истој мери у којој је у свести етничких Срба фигурирао као међународно-кривично-правни топос неправичности, волунтаризма и по народ којем припадају опасних политичких намера.¹⁷

Њих, али и све друге истинољубиве и правдољубиве посматраче његове правосудне праксе Трибунал је свеколиком својом досадашњом заоставштином уместо у значај међународне правде уверио у њену *релативност*, односно субмисивност интересима моћних који су се у *ex*-југословенском случају преклопили са интересима неких од бројних актера једног комплексног и крвавог државно-територијалног разграничења.¹⁸ Ратни и за истражитеље МКТБЈ-а углавном невидљиви злочини тих, *савезничких* страна у ратовим за *ex*-југословенско територијално наслеђе из перспективе објективних посматрача „хашког“ дељења међународне правде испоставиће се, засигурно, *политички исплативим* пре него морално кажњивим актима ратне нехуманости чије практиковање у неким будућим ратним окршајима је својим егземпларним судским кажњавањем МКТБЈ требало да дестимулише.¹⁹

17) Такву његову репутацију у региону потврђују сва релевантна истраживања јавног мњења у протеклих петнаестак година. Упоредити, рецимо: „Većina ima negativan stav o Hagu“, Internet, http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2012&mm=02&dd=28&nav_id=586388, 22/05/2013.

18) А тачку конвергенције америчких (гео)политичких интереса на једној, и интереса једног од поменутих актера *ex*-југословенских ратова и неприкосновеног „хашког“ штићеника на другој страни, најпрецизније је дефинисао један амерички конгресмен на *hearing*-у у Хелсиншкој комисији Конгреса 2. априла 2009. године: „(...) ради се о великом геостратешком питању успостављања нових односа са исламским светом, и БиХ је кључно подручје за то... Ако поново доживимо неуспех у осигуравању истинске домовине европске исламске заједнице, сматрам да би то имало конотације на ширу глобалној скали, што нам не би било од помоћи у многим другим регионима. А ако се побринемо за овај проблем, нарочито под лидерством Сједињених Држава, то ће послати поруку свеколиком исламском свету да ми нисмо предатори ислама, већ да смо спремни трошити свој новац и ризиковати животе својих војника како би муслимани од тога имали користи“. Cf. „Hearing u Helsinškoj komisiji“, Američki kongres 2. april 2009, Internet, <http://www.helsinki.org.rs/serbian/doc/hearing%20u%20helsinki%20komisiji.doc>, 20/10/2016.

19) Хашки трибунал, не треба сметнути с ума, никада није никога оптужио за злочин против мира, односно за започињање и вођење ратова на просторима некадашње СФРЈ. А основни узрок свих ратних злочина је, подсећа Јован Ћирић, сам рат. „Имајући то у виду, поставља се питање какав допринос сузбијању ратних злочина може дати институција која се не бави питањем одговорности за избијање рата.“ Cf. Jovan Čirić, „Da li će posle 'Haga' doći do istinskog pomirenja na prostorima bivše SFRJ?“, у зborniku: *Haški tribunal između prava i politike*, (priredio: Jovan Čirić), Institut za uporedno pravo, Beograd, 2013, стр. 171–192.

2. ХАШКИ ТРИБУНАЛ И ПОМИРЕЊЕ НАРОДА ЗАПАДНОГ БАЛКАНА

Када је, пак, реч о међунационалном помирењу донедавно зараћених народа некадашње заједничке државе као евентуалном учинку деловања Хашког трибунала, у њега, чини се, никада нико иоле озбиљније упућен у ту проблематику није веровао. Ратови се, уосталом, ни не окончавају како би се сукобљене стране помириле, иако оне то у постратном периоду, пре или касније и бар на неко време, углавном учине. По окончању сукоба, наиме, много височије позиционирано на агенди националних циљева је, као што и *ex-југословенски* случај недвосмислено потврђује, очување онога што је оружјем стечено и декриминализација начина на који је то учињено, а уколико се узмогне, и на други, не више оружани начин, увећање ратних стечевина. Утолико је реторика помирења на западнобалканским просторима у протеклих две и по деценије била само изнуђени обол политичкој коректности иза које се више или мање вешто скривала намера наставка рата новим, другачијим околностима прилагођеним – медијско-пропагандним, дипломатским и, понајвише, међународно-кривично-правним средствима, које је МКТБЈ све време свога постојања нештедимице смештао у руке свим неспрским актерима ратова за *ex-југословенску* територијалну заоставштину.

Помирење донедавно зараћених народа, ако и када до њега уистину дође, пре ће бити исход компромисерске и конформистичке природе људског живота као таквог, него спољашњих, понајмање „хашкима“ сличних интервенција у његове токове. Штавише, та међународно-кривично-правна интервенција у међунационалне односе на просторима Западног Балкана, размерама своје неправедности могла би створити више претпоставки за обнављање сукоба у ближој или даљој будућности, за неко ново, локална историја подучава – готово закономерно *ратно*, поравнавање рачуна из недавне прошлости, него за стабилан и трајан мир у једном разореном и крвљу пренатопљеном региону.²⁰

20) То, уосталом, наговештавају и сами оснивачи Трибунала у чијем *Годишњаку за 1994 годину*, између осталог, стоји и ово: „Уколико се *поштено* суђење не одржи, осећања мржње и огорчености, која тињају под површином, пре или касније излазе на видело и воде у обнављање насиља.“ Наведено према: Mirjana Skočo, Vilijam Vudžer, „*Ratni zločini*“, нав. дело, стр. 58, курзив М. Р. Овом приликом остављамо по страни увиде великог броја социјалних психолога и психолога политике да ка помирбеним и миротворачким циљевима пре води непосезање за и недирање у тек превладане трауме, него њихово упорно ретематизовање и наративизација, што је МКТБЈ систематично чинио целих четврт века уназад. „Највише што свако од нас у том смислу може да учини“, упозорава Џефри Бест, „јесте да учи од историчара и истраживача друштва који проучавају узроке оружаних конфликта и оно што њима води; да покушава да идентификује културалне и политичке

Ма како да буде пословно конципиран остатак његовог мандата, а због краткоће истога до крупнијих промена у „магистралним“ токовима његове досадашње правосудне праксе више ни не може доћи, Трибунал неће моћи да скине са себе претешки терет одговорности за стање међунационалних „ствари“ на Западном Балкану, у чијем произвођењу је својом рђавом заоставштином увелико саучествовао.²¹

И најзад, ако би српска страна у ратовима за *ex*-југословенско територијално наслеђе из њиховог „хашког“ епилога могла да извуче ишта корисно по себе и своју колективну будућност, то је коначно примање к знању једног древног наука на који је по окончању Другог светског рата подсетио Винстон Черчил. Наиме, сазнавши да је војни суд у Нирнбергу дванаесторицу најближих Хитлерових сарадника осудио на смрт, овај знаменити Енглец се свом оданом официру и доцнијем првом генералном секретару НАТО-а, Хестингсу Измеју, обратио речима: „Дакле, уколико уђете у рат, од пресудног је значаја да га добијете. Изгубите ли, могли бисте се наћи у знатним неприликама.“²²

За бројчано мале, а војно и политички слабе народе, овај драгоцени увид би морао имати и један не мање важан *appendix* – уколико на својој страни немате моћног савезника, бар донекле моћнијег од оног којег је себи обезбедио ваш противник, у рат, ма колико оправданим вам се чинили разлози за њега, немојте ни улазити.

ЛИТЕРАТУРА

Време, бр. 999, 25.02.2010.

Радојичић Мирјана, „Међународни кривични трибунал за бившу Југославију – између кажњивости и исплативости ратног злочина“, *Политичка ревија*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 04/2011, стр. 407–433.

Чарнић Доротеа, „Шта је истина о судбини сведока против Харадинаја?“,

околности које минимализују пре него максимализују ризике њиховог избијања и зла које остављају за собом; следствено томе, да у својој и доступним му државама промовише и подржава политике усмерене ка креирању таквих околности; и да буде приправан да понесе терет непопуларности међу онима који су за 'одлучније' и 'енергичније' приступе.“ Cf. Geoffrey Best, *War & Law since 1945*, Clarendon Press, Oxford, 2002, стр. 9–10.

21) У прилог томе речито говоре подаци из Галуповог истраживања спроведеног 2010. године према којима Србе својим непријатељима и даље сматра 83 одсто косметских Албанаца, 51 одсто Хрвата, сваки други босански муслиман, а оваква осећања међу етничким Србима су реципрочна. Велики број испитаних је изразио уверење да ће доживети бар још један рат. Cf. *Време*, бр. 999, 25.02.2010.

22) Наведено према: Kirsten Sellers, “The tyranny of human rights”, *The Spectator*, 28.08.1999.

Политика, 31.08.2011.

Best Geoffrey, *War & Law since 1945*, Clarendon Press, Oxford, 2002.

Bešlin Milivoj, „Kako se od ratnih zločinaca prave heroji?“, Internet, <https://www.slobodnaevropa.org/a/most-kako-se-od-ratnih-zlocinaca-prave-heroji/27311741.html>, 20/08/2017.

Biserko Sonja, „Reciklaža istorije“, *Helsinška povelja*, br. 53/2002, стр. 3.

Čivikov Žerminal, *Srebrenica. Krunski svedok*, Albatros Plus, Beograd, 2009.

Ćirić Jovan, „Da li će posle ‘Haga’ doći do istinskog pomirenja na prostorima bivše SFRJ?“, u zborniku: *Haški tribunal između prava i politike* (priredio: Jovan Ćirić), Institut za uporedno pravo, Beograd, 2013, стр. 171–192.

„Hag osudio Srbe na 1125 godina zatvora“, Internet, <http://www.nspm.rs/hronika/hag-osudio-srbe-na-1125-godina-zatvora.html>, 11/08/2015.

„Hearing u Helsinškoj komisiji“, Američki kongres 2. april 2009, Internet, <http://www.helsinki.org.rs/serbian/doc/hearing%20u%20helsinskoj%20komisiji.doc>, 20/10/2016.

Herman Edvard S., Peterson David, *The Politics of Genocide*, Monthly Review Press, New York, 2010.

Johnstone Diana, *Fool's Crusade*, Pluto Press, London, 2002.

Jokic Aleksandar, „Genocidalism“, *The Journal of Ethics*, No. 3/2004, стр. 251–297.

Kandić Nataša, „Human Rights in Time of War“, Internet, <http://www.speskrtruth.org/defend/profiles/profile-22.asp>, 10/06/2017.

Najs Džefri, „Bilo je političkih pritisaka na rad Haškog suda“, *Blic*, 03.04.2011.

“Prosecutor v. Radislav Krstic: Judgement“, Internet, <http://www.icty.org/x/cases/krstic/tjug/en/krs-tj010802e.pdf>, 08/11/2015.

Schabas A. William, “Was Genocide Committed in Bosnia and Herzegovina? First Judgments of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia”, *Fordham Journal of International Law*, No. 1/2001, стр. 23–53.

Sellers Kirsten, “The tyranny of human rights“, *The Spectator*, 28.08.1999.

Skočo Mirjana, Vudžer Vilijam, „Ratni zločini“, u zborniku: *Degradirana moć: mediji i kosovska kriza* (priredili: Filip Hemond i Edvard Herman), Plato, Beograd, 2001, стр. 51–68.

Sob Peter, “The Dynamics of International Criminal Tribunals“, *Nordic Journal of International Law*, No. 2/1988, стр. 84–99.

Šušnjica Srđan, „Ime i prezime bh. genocida je Republika Srpska“, Internet, <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/ime-i-prezime-bh-genocida-je-republika-srpska>, 20/08/2017.

„Većina ima negativan stav o Hagu“, Internet, http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2012&mm=02&dd=28&nav_id=586388, 22/05/2013.

Mirjana Radojicic

**JUSTICE AND POWER – LESSONS OF THE
INTERNATIONAL CRIMINAL TRIBUNAL FOR THE
FORMER YUGOSLAVIA**

Resume

The subject of this text is the legacy of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia viewed in the light of the fact that this judicial institution is soon to terminate its several times extended mandate. The author deals with many aspects of this institution's decades-long work, which clearly testify to the prevalence of the political motives of its founders and financiers over the legal and moral ones. This, above all, refers to the Tribunal's punitive policy, of which the author speaks in a "hard" and unrelenting language of numbers. She goes on to treat the practical and political repercussions of the Tribunal's aforesaid policy, bringing them into a relation with the current geopolitical redesigning of the area of the post-Yugoslav Western Balkans. She then continues to thematize the problem of international reconciliation, to which, declaratively speaking, the Tribunal was meant to contribute. The author presents arguments in favour of the stand that wars do not end in order that the conflicting sides should reconcile with one another although, upon termination of conflicts, they mostly do that, sooner or later. What occupies a much more higher position on the agenda of national goals in the post-war period is the preservation of what has been acquired through war and the decriminalization of the manner in which that was done. The reconciliation of the nations which were at war until recently, even if it happens, is rather an outcome of the conformist and compromissory nature of human life as such than of any external intervention which is the least reminiscent of those applied by the Tribunal. The author concludes that by intervening into the inter-ethnic relations in the territory of the former joint state, the Tribunal has created more conditions for the renewal of conflicts in the near or distant future than for a stable and permanent peace in a devastated and blood-soaked region.

Keywords: International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, war crimes, justice, power, geopolitics of the Western Balkans

* Овај рад је примљен 01. новембра 2017. године, а прихваћен на састанку Редакције 26. фебруара 2018. године.